ЛІТЕРАТУРА:

1. *Мережинская А.Ю.* Русская постмодернистская литература : [учебник] / А.Ю.Мережинская. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2007. – 335 с.; **2.** *Татаренко А.* Поетика форми в прозі постмодернізму (досвід сербської літератури) : [монографія] / Алла Татаренко. – Львів : ПАІС, 2010. – 544 с.; **3.** *Федець Ю.І.* Проза Богуміла Грабала в контексті «празької іронії» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.03 «Література слов'янських народів» / Ю.І.Федець. – К., 2005. – 16 с.; **4.** *Шерлаимова С.А.* Чешский постмодернизм в теории и на практике / С.А. Шерлаимова // Постмодернизм в славянских литературах : [сборник научных статей]. – М. : Институт славяноведения РАН, 2004. – С. 32-53.; **5.** *Haman A.* Fikce a imaginace v prózách 90. let / Aleš Haman // Česká próza 90. let 20. století. – České Budějovice : JČU, 2002. – S. 20-28.; **6.** *Machala L.* Literární bludiště. Bilance polistopadové prózy / Lubomír Machala. – Praha : Brána, 2001. – 242, [14] s.; **7.** *Machala L.* „Klasici" postmodernismu: Kundera a Křesadlo / Lubomír Machala // V souřadnicích volnosti: Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. – Praha : Academia, 2008. – S. 287-288.; **8.** *Novotný V.* Mezi moderností a postmoderností. Úvahy o typologii české prózy z konce tisíciletí / Vladimír Novotný. – Praha : CHERM, 2002. – 191 s.; **9.** *Novotný V.* Ta naše postmoderna česká… Kritické vizitky literární současnosti / Vladimír Novotný. – Praha : Protis, 2007. – 188 s.; **10.** *Piorecký K.* Česká poezie v postmoderní situaci / Karel Piorecký – Praha : Academia, 2011. – 299 s.; **11.** *Teige K.* Osvobozování života a poezie. Studie ze 40 let / Karel Teige. – Praha : Aurora, 1994. –707 s.; **12.** *Zizler J.* Postmoderní karneval – naděje i výčitky / Jiří Zizler // V souřadnicích volnosti: Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. – Praha : Academia, 2008. – S. 18-20.

Сайковська О.Ю. (Київ, Україна)

«Зміїний» цикл Ніколая Теллалова

Стаття присвячена творам так званого «зміїного» циклу Ніколая Теллалова, які є показовими для сучасної болгарської фантастики, оскільки об'єднують НФ, фентезі, сучасну казку, міфологізм, альтернативну історію, утопію, детектив.
Ключові слова: *міська казка, фентезі, альтернативна історія.*

Статья посвящена произведениям так называемого «змеиного» цикла Николая Теллалова, которые являются показательными для современной болгарской фантастики, поскольку объединяют НФ, фэнтези, современную сказку, мифологизм, альтернативную историю, утопию, детектив.
Ключевые слова: *городская сказка, фэнтези, альтернативная история.*

The article is dedicated to the novels of so-called "snake" cycle by Nikolai Tellalov that represente modern Bulgarian fiction because it is a harmonious combination of SF, fantasy, modern fairy tale, mifolohizm, alternative history, utopia, detective.
Key words: *urban fairy tale, fantasy, alternative history.*

Серед болгарських фантастів, що прийшли в літературу на межі тисячоліть, «софієць Ніколай Теллалов впевнено зайняв вигідну позицію культового автора вже після дебютної книжки «Розбудити драконеня» («Да пробудиш драконче»), яка поклала початок одному з найцікавіших проектів у болгарській фантастиці і фентезі початку XXI століття» [12].

Письменник народився в 1967 році в Софії. З 1975 по 1984 жив у колишньому Радянському Союзі зі своєю родиною, закінчив середню школу в Чернігові, в Україні. Ще тоді він проявляв неабиякий інтерес до мистецтва, астрономії, палеонтології, світової міфології, наукової фантастики (особливо прогностичної). У 1987 році він вивчає хімію у Вищому хіміко-технологічному інституті в Софії. У той же час працює лаборантом в Інституті полімерів Болгарської академії наук. Пізніше Ніколай Теллалов змінить багато професії: буде будівельником, охоронцем банку, листоношею тощо. З 2001р. – редактор (до 2005 р. – у вид. домі «Квазар»), перекладач російської мови. З-під його пера вийшли переклади російською мовою таких творів, як «Генератор счастья» («Генераторът на щастието»), «Планета Скали» («Планетата на Скъли»), «Игра» («Играта»), «Генератор реальностей» («Генератор на реалности»), «Нашествие» («Инвазия») Х.Поштакова, «Сказочник и укрепление нравов» («Разказвачът на приказки») К. Добрєва, В. Іванова, власні оповідання – «Жёсткие крылья» («Неподвижни криле»), «Небесные прииски» («Небесни рудници»).

У 1998 році Ніколай Теллалов видав свою першу книгу «Розбудити драконеня» (написану 1996 р.), що поклала початок так званого «зміїного» циклу, куди належать романи «Царський указ» («Царска заръка», 2001), «Повноземелля» («Пълноземие», 2002) та «Сонце недосяжне» («Слънце недосегаемо», 2009). Відомо, що заплановано ще три романи до цього циклу [2].

«Розбудити драконеня» вже має три перевидання та за результатами голосування болгарського фендому посідає друге місце (після роману Любоміра Ніколова «Десятий праведник») у конкурсі «Фантастична книга десятиліття 1990-1999рр.». «Царський указ» був названий «фантастичною книгою року» у 2001р. А «Повноземелля» увійшло до навчального плану Об’єднаного коледжу Адріатики (United World College of the Adriatic) 2004-2005 рр.

Поза «зміїним» циклом Ніколай Теллалов опублікував роман «10^{-9}» (2007) – своєрідний підручник майбутнього з використання нанотехнологій і збірку «Ангели-охоронці» («Ангели пазители», 2008), що містить однойменну повість й оповідання.

Його оповідання та новели з'являються у різних фантастичних збірниках останнього десятиліття. У перекладі російською мовою у 2005р.

вийшов роман «Корона імперії» («Короната на мравките», 2002), а 2008 року - кілька оповідань; у 2011 р. англійською мовою з'явився «Вступ» до роману «Сонце недосяжне» [14].

Вперше російською мовою рецензію на твори Н. Теллалова опублікував відомий болгарист, дослідник фантастики Євген Харитонов. Також творчість письменника стала предметом дослідження Н. Светлева, Г. Петрової, Н. Іванової, С. Ілійчевої, К. Ненова [3].

Перший роман циклу – «Розбудити драконеня» (1996) – народився з повісті «Дівчина і Дракон», написаної Ніколаєм ще в юнацькі роки російською мовою. Пізніше автор переробив повість у невеликий роман, який одразу приніс Теллалову гучний успіх у болгарському фендомі. Акцент на фендомі зроблений не випадково. На жаль, нинішня видавнича політика Болгарії налаштована не на користь вітчизняних авторів – книги болгарських фантастів виходять накладом не більше 1000 примірників, тому основне коло читачів складають так звані професійні поціновувачі фантастики – фендом.

Теллалов дуже точно «вгадав» бажання читачів і грамотно підійшов до синтезу жанрів, змішавши фольклор, неоміфологію, фентезі, елементи міської казки з атрибутами НФ. Тут присутня і соціальна домінанта: ідеї національної самосвідомості, емоційно і, часом, зухвало звучать у книгах. Вони виявилися дуже актуальними у розхитаному політичними діями суспільстві. До того ж, соціальна, історична позиція автора надала романам улюблений нинішніми критиками гострий присмак «епатажності», що дозволило, між іншим, розглядати Теллалова і в контексті болгарської так званої «модної прози».

«Розбудити драконеня» – зворушлива, романтична міська казка, міфологічне фентезі з елементами детективу та соціальної драми. Якщо шукати паралелі в російській НФ, то приходять на пам'ять «Метелик і Василіск» Юлія Буркіна і ранні тексти Сергія Лук'яненка. З останнім Теллалова поєднує спільність емоційної позиції інтелігента-максималіста, атмосфера «оголеного нерва».

У слов'янській міфології змій – це демон у вигляді величезного монстра, що дихає вогнем, зла сила, посланець бога зла Чорнобога, що прагне знищити божественний порядок – правду… Перший ворог змія бог Перун – майстер вищої сили. Він переслідував зміїв і вступав у боротьбу з ними, перемагав після довгого і небезпечного поєдинка, в ході якого спалахували страшної бурі і лиха. Ярило також вступав у битву зі змієм щовесни, як свідчення боротьби добра і зла, протистояння зими і літа. Але південні слов'яни вірили, що деякі змії, або дракони, є добрими – вони захищають свої села від інших зміїв і допомогають людям у біді [7]. Змії поєднують у собі чотири стихії – воду,

вогонь, землю та повітря. Згідно з болгарськими народними казками, у стародавні часи пліч-о-пліч з людьми жили саме такі змії/дракони. Вони надвоє поділяли хвостами озера, крилами зганяли хмари, зрошуючи поля родючим дощем. За народними повір'ями, Сонце – також змій, покровитель світу, а «земні» змії – брати його менші, покликані оберігати людей від усіляких бід. Для болгар змій, перш за все, захисник. Він охороняє села від лих і нещасть. Змій – це дух предків, він поєднує світ мертвих зі світом живих. Змій допомагає на війні, дає родючість і вчить мудрості, карає лиходіїв [6].

За словами болгарської дослідниці Маріети Гіргінової, змій не лише медіатор між світами, він перетворився на «емблему прадавнього та рідного» [1, 96]. У віруваннях болгарського народу змії живуть у селі Змійково, куди не кожен може потрапити (інший варіант Нижньої Землі, використаний Н. Теллаловим), де вони мають будиночки, де пораються змійці та граються змійчата – все вчаться керувати хвостами щоб літати, ховають і знаходять скарби.

А ще йшлося в тих казках про те, що змії частенько закохувалися у людських дівчат, і любов їхня була незламною. Але одного разу казка, легенда увірвалася в сучасне життя великого міста. У творі органічно поєднується власний внутрішній світ фентезі, який проявляється у світі міфологічному, та світ зовнішній – світ сучасного. Фольклорна версія кохання змія та людської дівчини оригінально переосмислена автором. Що ж представляє собою роман? Це питання ставить Славена Ілійчева у передмові до третього видання: «Фентезі, побудоване на болгарській міфології та історії? Казка для дорослих, які ще не втратили віру в магію? Ніжне кохання, від якого тане навіть цинічне серце? Технічний прогрес проти мудрості століть?» [3]. У романі є все це.

27-річний Радослав одного дня розбудив від зачарованого сну юну змеяну на ім’я Верена ("вер" мовою давніх болгар – «змій»), яка пролежала в комі тисячу і сто років на дні невеликої гірської ущелини. Н. Теллалов обирає авторські або міфологічні імена, що є елементом поетики фентезі. Як виявилося, Верена родом зі знатного княжого роду, який володів територією Болгарії ще за тих часів, коли самі болгари не прийшли на ці землі з гір Паміру. Верена має безліч, як нині кажуть, «паронормальних» здібностей – виліковує поглядом чи дотиком, володіє телепатією, легким подихом запалює предмети і т.п. Магія у творі виступає як внутрішня обумовленість, відповідно, у ній присутня детермінація, якої немає у фентезі, але якою наділена сучасна казка. Видавець і критик Ніколай Светлев зазначає, що ця «справжня казка» стала особливим літературним явищем на небосхилі фентезі кінця 90-х років, адже він не пам’ятає іншої книги цього жанру, яка б мала три перевидання [3].

Між молодими людьми спалахують почуття, які їм ще належить випробувати на міцність. «Розбудити драконеня» – фактично синтез сучасної міської казки та міфологічного фентезі. Теллалов вміло балансує між казкою-фентезі і соціальною сатирою, захоплююче описує пригоди молодих людей у сучасному постсоціалістичному місті. Але ще мальовничішими (іноді навіть пафосними) зображує автор картини сивої давнини Болгарії, її Золотого століття, куди подумки занурюється Радослав. Цей стародавній одухотворений світ письменник протиставляє невиправдано жорстокому світу сучасної Болгарії епохи дикого капіталізму. Образ змії видається не випадковим. Адже, з одного боку, вона, за прадавнім повір'ям, покликана захищати людей, а з іншого боку, жорстокий світ сучасності теж виступає злим, холоднокровним змієм стосовно героїв.

Подорожуючи разом з Вереною епохами, Радослав дізнається, що десь, буквально в суміжній реальності існує Нижня Земля, де і нині живуть міфічні істоти – дракони (або змії), самодіви-берегині та інша чарівна «нечисть». Фентезі породжує власну міфологію, що є показовим для цього твору. Саме туди, в рідний і зрозумілий світ, прагне повернутися Верена, але портали до паралельного світу виявляються кимось закриті, а значить, Верена приречена назавжди залишитися на цій Землі. Чи вдасться героям відкрити двері до Нижнього Світу? ..

Так, але це трапиться у романі «Царський указ», що вийшов 2001 року.Книга приємно здивувала якісними змінами. «Якщо «Розбудити драконеня» – романтична казка, то «Царський указ» – твір епічний, багаторівневий, де казка несподівано трансформувалася в епічний історико-фентезійний роман, гостросоціальний, культурологічно насичений і навіть з елементами бойовикової НФ» [13].

З перших же сторінок читач опиняється в атмосфері «шпигунського роману» з агентами спецслужб і кримінальними структурами, що полюють за ... драконом. Але врешті стає зрозумілим, що Верені та Радославу вдалося відкрити портал і покинути земний Світ. Таємниче зникнення молодих людей привертає увагу поліції, а потім і спецслужб. Тим більше, що в місті з'являється загадковий і невловимий Вітан, що розшукує Верену. Він і виявляється центральною постаттю другої книги. Поєднання героїв із різних історичних епох, з абсолютно відмінними соціальними статусами – загадкових Верени і Вітана, з одного боку, та сучасних поліції і спецслужб, з іншого, створюють дуже потужний і цікавий культурологічний колорит твору.

Шпигунський детектив, однак, змінюється на безодні міфології та історії, читач переноситься у часи Симеона Великого і драматичних подій

запровадження християнства на слов'янській землі, коли бунтівні боїли-бояри вже майже всі знищені, а ті, що вціліли, жерці-колобри, все ще плекають надію прогнати грецьких попів і повернути болгарам Старого бога Танграм. Побоюючись, що дракони можуть стати на захист християн, жерці накладають на Верену, народжену людською жінкою, закляття сну. Втім, це не рятує бунтівників від розплати. Змова розкрита, дракони в гніві, вимагають повернути Верену. А зробити це належить синові одного з колобрів-бунтівників, воїну-чарівнику Вітану. Перед ним довга і болісна подорож в одинадцять століть, за які воїн встигне стати Майстром, що керує долями світу, але він не забуває про свій обов'язок виконати царський указ – повернути Зміїному царству їхню принцесу.

Вже завершуючи знайомство з другим романом, проникливий читач може здогадатися, що сюжет не зупиниться на епохах минулого та сучасності, не перетвориться на банальне псевдослов'янське фентезі, а спрямований в епохи майбутнього. Схоже, що автор вирішив створити свою власну хроніку людства, проводячи читача від стародавніх часів у майбутнє через вісь міфології. «Що це? Теллалов вирішив використовувати в циклі весь арсенал фантастичних прийомів? А може, серія, розпочата зворушливою казкою «Розбудити драконеня», перетворюється на своєрідну історію людства – від часів язичницьких до часів надкосмічних? Мабуть, друге точніше» [12].

Отже, три книги, три літературних прийоми. «Розбудити драконенка» – міфологічне фентезі, міська казка, «Царський указ» – історико-фентезійний епос, і роман третій – «Повноземелля» (2002), у якому виокремлюють альтернативну історію, утопію, соціальний космічний роман, НФ.

Соціальний зріз присутній і в перших двох романах, але саме у «Повноземеллі» автор зосередив увагу на конструюванні нової політичної карти світу. Гострий, динамічний сюжет розвивається на іншому рівні – цього разу йдеться про пошуки Радославом загубленої між світами коханої Верени. Він, «неодружений, неосуджений, ще не дипломований машинобудівельник у віці майже 27 років» [8, 5], опинився на далекій планеті зі сфінксами. Тут зовсім непотрібними стали такі необхідні на Землі речі, як «зелений болгарський паспорт, записник за старим календарем 1995 року, чорна ручка, олівець з гумкою,.. гроші». [8, 12]. На цій планеті він зустрічає трьох сфінксів (білого, червоного та чорного), які «дають відповіді» на його запитання:

– « Який це світ?

– Це не світ.

– А що тоді?

– Шлях між Світами…Там майбутнє, а у зворотньому напрямку минуле. У тій точці 17 млрд. світових років від того, що окремі смертні називають Сотворінням або Великим вибухом.

– Ти знаєш мою долю, я правильно зрозумів?

– До найменших деталей… Доля не сценарій. Це не шлях, а лабіринт з багатьма виходами. І той лабіринт – це ти. Володієш собою – володієш своєю долею. Але ніхто ще до сих пір не володів собою до кінця [8, 28].

Про себе сфінкс говорить, що він не має запитань, самі лише відповіді, і тому він нежива істота. Навіть цей діалог дає можливість зрозуміти, що перед читачем постмодерністський роман, адже абсурдність, колаж, лабіринт, стертість просторово-часових меж не тільки згадуються у тексті, але й є характеристикою самого роману.

Мандруючи всесвітами, Радослав опиняється в найближчому альтернативному майбутньому Землі – 2036 році. У цій версії автора Росія, хоч і пережила жах більшовицької революції, але вистояла і продовжує існувати в якості Російської імперії «дореволюційного зразка», хіба що з президентською владою. Німеччина, навпаки, спробувала побудувати світле нацистське майбутнє, що сильно нагадує радянський варіант у реальній історії. Однак закінчилося це в середині 1990-х Ферендерунгом в Рейху, інакше кажучи, – Перебудовою.

А що ж решта Європи? На теллалівській геополітичній карті Європа не об'єднується, а, навпаки, розпадається на багато ворожих «удільних князівств», оточених колючим дротом і вишками з кулеметами. Проте такий варіант розвитку історії не передбачає «Холодної» війни, вона замінена міжнародною гонкою НТР – освоєнням ближнього космосу й океану.

Утопія реалізувалася там, де в реальному світі це найменш можливо – на Балканах. Народи Балканського півострова, об'єднавшись, живуть у мирі та злагоді: серби не ворогують з албанцями і хорватами, греки – з турками, румуни помирилися з угорцями, а болгари і зовсім перестали цуратися всіх сусідів, включаючи циган. У Балканський союз хочуть вступити й поляки (питання розглядається). На півострові бурхливо розвивається економіка та науковий прогрес, чому сприяють мудрі законопроекти, відстоюються інтереси півострова і всіх громадян, що населяють його. Саме тут тепер виробляють найкращі у світі комп'ютери і розробляють нанотехнології. Інші «візитні картки» Балкан – космонавти-монтажники і будівельники-акванавти, затребувані у всьому світі. А ще – солдати в Корпусі «блакитних касок» Ліги Націй. Балканські делегати займають почесні місця в планетарному уряді, розташованому в Рейк'явіку, й активно виступають за дотримання прав людини в країнах Третього і Четвертого світу, чим дратують усіх, окрім, мабуть, Японії.

Географія роману двопланова, події розгортаються на двох планетах: з одного боку – на Землі (Європа, Росія, США), з іншого – на Місяці (Селені). У теллалівському варіанті історії, саме японці, а не американці, першими

висадилися на Місяці, і донині воліють відправляти туди космонавтів-камікадзе. Освоєнню Місяця надається особлива увага. Земний природний супутник обліпили дослідні форпости і промислові корпуси. Місяць постачає Землю не тільки дешевою рудою, а й продуктами харчування, виробленими в місячних оранжереях. Вільнонаймані з європейських країн і Америки з великим задоволенням влаштовуються на місячні підприємства, і багато хто залишається там назавжди – під місячною поверхнею розташувалася ціла мережа трубчастих міст. Але, як виявляється, не одні колоністи населяють Селен. У великих кількостях засилають сюди каторжників – євреїв і поляків із Росії, басків з Іспанії, азіатів зі США, ірландців та індійців з Великобританії. Паралелі з романом Роберта Хайнлайна «Місяць – суворий господар» цілком очевидні, особливо якщо згадати, що і у Теллалова селеніти підіймають повстання проти тиранії Метрополії.

У романі американського письменника на Місяці у підземних штучних містах теж опиняються правопорушники з Землі (Терри), вислані за кримінальні та політичні правопорушення. Місяць фактично стає колонією Землі, більшість населення працюють у сільськогосподарському секторі, щоб забезпечити потреби Землі, але кожного року стан жителів погіршується, а їх борги перед землянами збільшуються. Врешті, вони готують революцію, яка дарує незалежність селенітам [11].

«Повноземелля» готує читача до наступного твору з тетралогії – роману «Сонце недосяжне», який з’явився у 2009 році та одразу став значимою книгою для болгар. «Теллалов - один з небагатьох сучасних авторів, які пишуть конструктивно та позитивно» [2]. Його романи не просто відображають дійсність і її проблеми, у них автор заклав всю свою енергію, спостережливість і винахідливість, щоб запропонувати рішення цих проблем. Наприклад, суспільство зміїв у романі «Сонце недосяжне» втілює уявлення автора про просвітлений анархізм у його найбільш досконалій формі як альтернативу сучасній демократії з її недоліками і як повне заперечення всякої тоталітарної системи. Тим не менш, це зміїне суспільство проклало місток від ідеалу індивідуалізму до значимості групи і спільноти та на практиці об’єднало дві, здавалося б, несумісні ідеології.

Н. Теллалов не задовольняється лише «відображенням дійсності». Його герої прагнуть її вдосконалити, і не просто адаптувати, а змінити і лише добровільно. У цьому відношенні Теллалов є послідовником традицій Антона Дончева («Час вибору»), Ніколая Светлева («Я, грішний Іван»), Велічки Настрадінової (цикл оповідань про Марту Матеву.

Варто відзначити ще одну рису, притаманну лише його творчості, – доброту. Доброта – категорія, яку більшість сучасних болгарських

літературних критиків обходять, або вважають «утопією» або «наївністю». У приватній розмові з Каліном Неновим автор зізнався, що не може змушувати героїв занадто страждати. Навіть якщо на їхню долю припадають важкі втрати (як загибель друзів в першій частині роману «Сонце недосяжне»), автор їх наділяє сильним духом, волею до життя та справжнім інтересом до вивчення світу, любов'ю до його мешканців, щоб герої могли надихати читачів. Натхнення у сенсі піднесеного почуття у читача, коли він закриває книгу, енергія діяти, творити, може не стільки в літературному плані, скільки у житті, в реальності – це ще одна настанова письменника, та його особливість.

Є ще дещо, в чому Ніколай Теллалов не має аналогів у болгарській літературі: він є автором найдетальнішого альтернативного світу, який коли-небудь з'являвся у Болгарії. Лише додатки, які описують фізичні та соціальні характеристики зміїної реальності займають більше п'ятдесяти сторінок. Вони включають навіть такі деталі, як одиниці виміру, чини військової ієрархії, астрономічні особливості чужої Сонячної системи і фонетичні особливості мов різних народів. У романі майстерно виписаний альтернативний світ, подібний до Середзем'я у «Володарі Перстенів» Дж. Р. Р. Толкіна та піщаної планети Аракіс із саги «Дюна» Ф. Герберта.

Твір пропонує найбільшу і послідовну художню інтерпретацію болгарського фольклору. Чарівні істоти болгарських казок та пісень (змії, самодіви, халі, кровососи) зображуються у соціальному та загальноміфологічному контексті, які є дуже цікавими і для молодих читачів і для іноземців, що не знають болгарської культури та історії.

«Сонце недосяжне» звучить «екзотично» для західних читачів. Болгарські змії та кровососи майже не мають нічого спільного з західними драконами і вампірами. Найближче до відомих літературі міфологічних істот знаходяться Теллалові самодіви: їхня грація та турбота про природу ставить їх в один ряд з ельфами Толкіна. Всі інші міфічні істоти та індивідуалізоване середовище їх існування однозначно нове, невідоме для зарубіжного читача. Новизна завжди є важливим елементом в художній літературі, особливо зараз на Заході, коли варіації міфотворення майже вичерпані. «Я думаю, що науково-фантастичний підхід автора до давнього фольклорного сюжету є абсолютно новаторським віянням у фентезі взагалі» [2]. Не менш цікавим стане для західного читача зустріч з такими «елементами» болгарської культури як «мутри» (гуртки) – скупчення насуплених людей на вулицях і їх схильність до філософствування.

Тут не лише представлений болгарський прадавній фольклор у цікавій формі, але й події, що відбуваються в сучасній Болгарії (тоталітарній і

посттоталітарній) відбивають особливості новітньої історії, народної психології, не вдаючись ні до гострого негативізму та цинізму, ні до сліпого возхвалення і шовінізму.

Роман за всього багатства казкових персонажів, глибоко гуманістичний роман. Більшість героїв є носіями сильних людських рис, як гідність, проникливість, почуття справедливості, співчуття, доброта намірів. Навіть негативні персонажі представлені як результат певних обставин, автор фокусує увагу не на їх знищенні, а на розумінні їхніх мотивів, і, як наслідок, – примиренні або розумінні іншого. Так у романі реалізується виховна функція (без повчання).

«Сонце недосяжне» великий роман не лише за обсягом, а й через показані тут загальнолюдські цінності, як зрада і любов, війна і пошук смислу, особливості людського сприйняття, форми спілкування, моделі мислення і прагнення, стосунки між особистостями і суспільством.

Не в останню чергу «Сонце недосяжне» має захоплюючий сюжет, живу і багату мову. «Захоплююча історія не є значним досягненням для наших широт; болгарські автори рідко приділяють їй час і зусилля , а вона вимагає багато і того й іншого» [2].

Синтез болгарської міфології, наукової фантастики (від утопії і «альтернативної історії» до космічної НФ), детектива, фентезі та слов'янофільських ідей представлений Теллаловим продовжує породжувати палкі суперечки як у письменницькому середовищі, так і серед читачів. Тетралогія про драконів, кохання та мандрівки історичними часами і просторами – одне з найяскравіших явищ нинішньої фантастичної прози Болгарії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Гиргинова М.* Случаят «Змейова сватба» на Петко Тодоров / Мариета Гиргинова // Слов’янська фантастика: збірник наукових праць. – К : Київський університет, - 2012. – С. 95-108; **2.** *Ненов К.М.* Превод на откъс от романа «Слънце недосегаемо» и коментар [Електроннен ресурс] / Калин Младенов Ненов. – Режим доступу : http://choveshkata.net/blog/?p=1627 [зчитано 08.11.2013]; **3.** *Светлев Н., Петрова Г., Иванова Н., Илийчева С.* Предговори [Електроннен ресурс] / Н. Светлев, Г. Петрова, Н. Иванова, С. Илийчева // Николай Теллалов. Да пробудиш драконе. – Режим доступу : http://lib.rus.ec/b/458666/read#t1[зчитано 08.11.2013]; **4.** *Теллалов Н.* Да пробудиш драконче: Истинска приказка / Николай Теллалов. – София : Светера, 1998. – 152 с.; **5.** *Теллалов Н.* Да пробудиш драконче: Истинска приказка / Николай Теллалов. – София: Човешката библиотека, 2009. – 96 с.; **6.** *Теллалов Н.* Дракони или Змейове? (бележки към лекция за среща на клуб «Ефремов») [Електроннен ресурс] / Николай Теллалов. – Режим доступу : http://drakonche.zavinagi.org/ideja.php?id=referat-drakoni&width=1280 [зчитано 08.11.2013]; **7.** *Теллалов Н.* Отзиви за Пълноземие; змейове и самодиви

[Електроннен ресурс] / Николай Теллалов. – Режим доступу : http://drakonche.zavinagi.org/otziv.php?id=otzivi-za-pylnozemie-zmej-samodiva&width=1280 [зчитано 08.11.2013]; **8.** *Теллалов Н.* Пълноземие / Николай Теллалов. – София : Квазар, 2002. – 448 с.; **9.** *Теллалов Н.* Слънце недосегаемо / Николай Теллалов. – София : Човешката библиотека, 2009. – 624 с.; **10.** *Теллалов Н.* Царска заръка / Николай Теллалов. – София : Квазар, 2001. – 240 с.; **11.** *Хайнлайн Р.Э.* Луна — суровая хозяйка / Р.Э.Хайнлайн. — М : Эксмо-Пресс, 2006. — 448 с.; **12.** *Христов Велко (Евгений Харитонов).* Затерявшиеся в мирах (О трилогии Николая Теллалова) [Електроннен ресурс] / Евгений Харитонов. – Режим доступу : http://academia-f.narod.ru/TELLALOV.htm [зчитано 08.11.2013]; **13.** *Христов В.* [Харитонов Е.]. Затерявшиеся в мирах: [Обзор творчества Н.Теллалова] [Електроннен ресурс] / Евгений Харитонов // Planet F: Критико-информационный бюллетень. – М., 2004. - № 1. – Режим доступу : http://academia-f.narod.ru/Planetf01.html [зчитано 08.11.2013]; **14.** *Tellalov N.* Sun Untouchable [Resource] / Nikolay Tellalov **; [t**ranslated by Kalin Nenov]. - Access mode : file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B9/Downloads/NikolayTellalov-SunUntouchable_intro_v12%20%281%29.html [read 08.11.2013].

Христов П.П. (Софія, Республіка Болгарія), Петрова Е.В. (Одеса, Україна)

Ролята на празничния календар при конструиране на идентичността в диаспората

У статті визначені особливості функціонування святкових практик в умовах чужої календарної системи, а також їх роль у збереженні національної ідентичності в іноетнічному середовищі. В якості дослідницького об'єкта обрано історичну діаспору українців в Софії (Болгарія), а для порівняння – болгарську діаспору в Одесі (Україна), на прикладі яких показані мотиви і критерії вибору "своїх" святкових дат офіційного, національного, персонального та/або народного календаря. Окрему увагу приділено місцю та ролі консолідуючих етноконфесійних інституцій, зокрема, церкви, дипломатичних представництв, національно-культурних громадських організацій (як, наприклад, "Мати Україна" в Софії), які є важливою складовою реабілітації та відтворення " lieux de mémoire" в поліетнічному оточенні.

Ключові слова: *святковий календар, ідентичність, діаспора, українці, болгари.*

В статье обозначены особенности функционирования праздничных практик в условиях чужой календарной системы, а также их роль в поддерживании национальной идентичности в иноэтнической среде. В качестве исследовательского объекта избрана историческая диаспора украинцев в Софии (Болгария), а для сравнения – болгарская диаспора в Одессе (Украина), на примере которых показаны мотивы и критерии выбора "своих" праздничных дат официального, национального, персонального и/или народного календаря.